ئاڵۆزییە نەناسراوەکانی کۆچبەری

حەسەن قارەمانی*

کۆچ دەرفەتی گەورە بۆ تاک و کۆمەڵگا دەڕەخسێنێت، بەڵام پێویستی بە ڕەچاوکردنی ورد و بەڕێوەبردن هەیە بۆ ئەوەی زۆرترین سوودەکان و کەمترین ئاستەنگەکانی هەبێت. تێگەیشتن و مامەڵەکردن لەگەڵ واقیعە مێژوویی و هاوچەرخەکانی کۆچکردندا بۆ دروستکردنی کۆمەڵگەی بەردەوام و گشتگیر لە جیهانێکدا کە تادێت جیهانگیرتر دەبێت گرینگە.

کۆچبەران هێزێکی دینامیکی و وزەبەخشـن کە نەک تەنها سنووره جوگرافییەکان دەبڕن، بەڵکوو مۆزائیکێکی دەوڵەمەنـدی کولتوور و نەریـت و بەهره لەگەڵ خۆیـان دەهێنن. هاتنی ئـەوان نـەک هـەر گۆڕانکارییەک، بەڵکـوو دەرفەتێکە. دەرفەتێکە بۆ نوێکردنەوە و بەهێزکردنی کۆمەڵگا لە بنەڕەتدا. ئەوان بە هەنگاوی بوێرانە لە سـنووره نیشتمانییەکان، دەوڵەمەندیی ئەزموون و خولیای دروستکردنی داهاتوویەکی باشتر لەگەڵ خۆیان دەهێنن.

لە دونیای ئەمـڕۆدا کە بە جووڵەی خێرا و بەردەوامی جیهانی تایبەتمەندە، کۆچبەران لە دڵـی کۆمەڵگادان. هێزێـک کە ئابووری و کولتـوور و پێکهاتـە کۆمەڵایەتییەکانمان زیندوو دەکاتەوە و دایدەڕێژێتەوە. بوونی ئەوان تەنیـا گۆڕانکارییەکی هانـدەر نییە؛ بەڵکوو بانگەوازێکـی بەئاگاهێنانەوەیە بۆ دەرفەت و ئاڵنگارییە نوێیەکان.

کۆچکردن بە درێژاییی مێژووی مرۆڤایەتی ڕۆڵێکی چارەنووسـسـازی هەبووە، کە بەهۆی چەندین هۆکاری وەک شەڕ، برسێتی، گۆڕانی کەشوهەوا و کێشە سیاسـی و ئابوورییەکان بووە. ئەم هێزە بزوێنەرانە بوونەتە هۆی ئەوەی خەڵک بەدوای بارودۆخی ژیان و ئاسایشـی باشتر لە وڵاتانی نوێدا بگەڕێن.

لە دەیەکانی ڕابـردوودا قەبارەی کۆچی نێودەوڵەتـی زۆر زیـادی کردووە. لە سـاڵی ۲۰۲۰دا، نزیکـەی ۲۸۱ ملیـۆن کۆچبەری نێودەوڵەتی لەسـەر ئاسـتی جیهان هەبووە کـە نزیکـەی ۳.۶٪ی دانیشـتوانی جیهان پێـک دەهێنن. ئـەم زیادبوونە بـەراورد بە دەیەکانی پێشـوو گۆڕانکارییەکـی بەرچاوە و هـەم ڕەنگدانـەوەی زیادبوونـی جووڵە و هـەم زیادبوونـی هۆشـیارییە بـۆ دەرفەتە جیهانییەکان. هەروەهـا قەبارەی کۆچکردن وای کـردووە خەڵـک و حکوومەتـەکان بەرامبەر بە دەرئەنجامەکانی زیاتر هۆشـیار و هەستیار بن.

لە سـاڵی ۲۰۲۰دا ژمـارەی کرێکارانی کۆچبـەر نزیکەی ۱۶۴ ملیـۆن کەس بووە. ئەم ژمارەیـە گرنگیی گەورەییـی ئابووریی کۆچبـەران نیشـان دەدات، چونکە زۆرێک لـە کۆچبەران بـۆ دۆزینـەوەی کار بەدوای وڵاتی نوێدا دەگەڕێن و کاریگەرییان لەسـەر باشـترکردنی هەردوو وڵاتی ماڵەوە و وڵاتی وەرگردا هەیـە. کار و داهاتەکانیان، ڕۆڵێکی گرنگ لە کەمکردنەوەی هەژاری و پێشخستنی گەشەپێدان بۆ وڵاتەکانیان دەگێڕن.

بـەڵام زیادبوونـی کۆچبەریـش بووەتە هـۆی ئاڵنگاریی جۆراوجـۆر. وڵاتانی وەرگر ڕووبەڕووی فشاری زیاتر لەسەر ژێرخانەکانیان دەبنەوە، لەوانەش خانووبەرە، گواسـتنەوە و خزمەتگوزارییە گشتییەکانی وەک چاودێریی تەندروسـتی و پـەروەردە. بەرزبوونـەوەی نرخـی خانووبـەرە و بارگرانییەکـی زۆری خزمەتگوزارییـە گشـتییەکان هەندێک لەو کێشـانەن کە زۆرێک لە وڵاتان لە ئەنجامی کۆچی بەرفراوانـدا دەبێت مامەڵەیان لەگەڵدا بکەن. جگە لـەوەش جیاوازیی کۆمەڵایەتی و کولتـووری دەتوانێت ببێتـە هۆی گرژی و یەکخسـتنی تازەهاتـووان و هەندێک جار دەتوانێت پرۆسـەیەکی درێژخایـەن و ئاڵۆز بێت.

لەبـەر ڕۆشـنایی ئـەم ئاڵنگارییانـە، حکوومەتـەکان و داڕێژەرانـی سیاسـەت، زیاتـر ئـاگاداری پێویسـتیی پەرەپێدانـی ستراتیژییەکان بۆ مامەڵەکردن بە شێوەیەکی کاریگەر لەگـەڵ دەرئەنجامەکانی کۆچکردن بوون.

کۆچ دەرفەتـی گەورە بۆ تاک و کۆمەڵگا دەڕەخسێنێت، بەڵام پێویستی بە ڕەچاوکردنی ورد و بەڕێوەبردن هەیـە بۆ ئەوەی زۆرترین سوودەکان و کەمترین ئاستەنگەکانی هەبێت. تێگەیشـتن و مامەڵەکـردن لەگـەڵ واقیعە مێژوویـی و هاوچەرخەکانـی کۆچکردندا بۆ دروستکردنی کۆمەڵگەی بەردەوام و گشتگیر

لە جیهانێکدا کــە تادێت جیهانگیرتر دەبێت گرینگە.
لێرەدا بە کورتی ئەو هۆکارە تایبەتییانە و ئاڵۆزییە نەناسراوەکانی کۆچبەری دەستنیشان دەکەین:

کاریگەرییە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی کۆچکردن

کــۆچ دیاردەیەکە کە چەندین دیســپیلینی زانســتی دەگرێتەوە و ئابووری، کۆمەڵناسی، دیمۆگرافیــا و زانســتی سیاســی هەموویان تێڕوانینێکی بەنرخ پێشکەش دەکەن. ئابووری ڕۆڵێکی بەرچاوی تایبەت لە شــیکردنەوەی هــەردوو هۆکارەکانی کۆچ و کاریگەرییەکانی لەســەر بــازاڕی کار و ئابــووری فراوانتــردا دەگێڕێــت. زۆرجــار هــۆکارە ئابوورییەکان هێزێکی ســەرەکیی بزوێنــەری کۆچکردنن، تاکەکان لە وڵاتە نوێیــەکان بەدوای کرێ و مووچــەی زیاتر و باروودۆخی ژیانی باشــتردا دەگەڕێن. ئــەم کۆچە ئابوورییــە بە چەندین شێوە کاریگەریی لەسەر بازاڕی کار لە وڵاتانی وەرگردا هەیە.

کۆچبەران بەشداری لە دابینکردنی کاردا دەکــەن و دەتوانن ئەو بۆشــاییانە لە بازاڕی کاردا پڕبکەنــەوە کە ڕەنگە کرێکارانی وڵاتان دایــک نەتوانن یان ئامادە نەبن پڕی بکەنەوە. ئەمە بــە تایبەتی لەو کەرتانەدا ڕاســتە کە مووچەیان کەمە یــان باروودۆخی کارکردنیان زۆرە، کــە زۆرجــار کۆچبەران ئــەو کارانە وەردەگرن؛ ئەگەرنــا بە بەتاڵی دەمێننەوە. لە هەمان کاتدا ئەمە دەتوانێت کێبڕکێ بۆ هەلی کار دروســت بکات، کە هەندێک جار دەبێتە هۆی مشتومڕ لەســەر کاریگەریی کۆچبەران لەسەر کرێ و مووچەی دامەزراندنی کرێکارە ڕەســەنەکان وڵاتانی دایــک. لێکۆڵینەوەکان دەریانخســتووە کۆچکــردن دەتوانێت بەپێی کەرتەکە و باروودۆخە تایبەتەکانی بازاڕی کار، هەم کاریگەریی ئەرێنــی و هەم کاریگەریی نەرێنیی لەســەر کرێ و باروودۆخی کارکردن هەبێت.

جگە لە کاریگەرییەکانی بازاڕی کار، کۆچ دەرئەنجامــە کۆمەڵایەتییە بەرچاوەکانیشــی هەیــە. کۆچبــەران بــە ناســاندنی دیدگا و نەریــت و لێهاتوویی نــوێ، وڵاتانی وەرگر لــە ڕووی کولتوورییــەوە دەوڵەمەند دەکەن. لە هەمان کاتدا کۆچکــردن دەتوانێت ببێتە هۆی ئاڵنگاریی کۆمەڵایەتی، وەک تێکەڵبوون و قبووڵکــردن لە کۆمەڵــگادا. وڵاتانی وەرگر پێویســتە ســتراتیژییەتێک بۆ ئاســانکاریی یەکخســتنی کۆچبەران دابڕێژن، کە بریتین لــە ڕاهێنانی زمان، دانپێدانــان بە بڕوانامە و دەستڕاگەیشتن بە بازاڕی کار.

بــۆ ڕاســتکردنەوەی بەڕێوەبردنــی کاریگەرییەکانــی کۆچکــردن، وڵاتــان ڕووبــەڕووی ســنووردارکردن و یاســای جۆراوجۆر دەبنــەوە. تەنانــەت لیبراڵترین داڕێژەرانــی سیاســەتیش دەبێــت پێش جێبەجێکردنی سیاسەتەکانی کۆچبەری بە وردی هۆکارە جۆراوجۆرەکان لەبەرچاو بگرن. ئەمەش هاوســەنگکردنی پێداویستییەکانی بــازاڕی کار لەگەڵ ســەرچاوە کۆمەڵایەتی و ئابوورییــەکان و هەروەها لەبەرچاوگرتنی هەڵوێستی گشــتی و کەشوهەوای سیاسی دەگرێتەوە.

لایەنێکی گرنگــی دیکەی کاریگەرییە ئابوورییەکانــی کۆچکردن، ئــەو پارەیەیە کــە کۆچبــەران دەینێرن بــۆ وڵاتەکانی خۆیــان، کــە پێــی دەوترێــت حەواڵە. ئــەم حەواڵەکردنانــە ڕۆڵێکــی گرنگ لە پاڵپشــتیکردنی خێزانــەکان و ئابوورییــە ناوخۆییەکاندا دەگێــڕن. بۆ وڵاتانی وەرگر ئەمــە بــە مانــای دەرچوونی ســەرمایە دێــت، بەڵام لە هەمان کاتدا بەشــدارە لە هاوسەنگیی ئابووریی جیهانی و دەتوانێت هەژاری کەم بکاتەوە و خۆشــگوزەرانی لە وڵاتانی کەم پێشکەوتوودا زیاد بکات.

فشار لەسەر ژێرخانی و بازاڕی نیشتەجێبوون

ئەزموونی وڵاتانی وەک ئوستراليا، کەنەدا، ئەمريکا و بەريتانيا دەريدەخات زيادبوونی ژمارەی کۆچبەران، سەرەڕای سوودی ئابووريی زۆر، فشارێکی بەرچاو لەسەر ژێرخان دروست دەکات و نرخی خانووبەرە بەرز دەکاتەوە. ئەم وڵاتانە ئاستی تۆمارکراوی کۆچی بەخۆيەوە بينيوە، کە لە ئەنجامدا خواست لەسەر کاڵا و خزمەتگوزارييەکان زيادی کردووە و هەروەها کاريگەرييەکی بەرچاوی لەسەر بازاڕی خانووبەرە هەبووە.

يەکێک لە کاريگەرييە بەرجەستەترينەکانی کۆچبەری زۆر، فشار لەسەر بازاڕی خانووبەرەيە. لە ئوستراليا، توێژينەوەکان دەريانخستووە کە زيادبوونی کۆچی ساڵانەی ١٠٠ هەزار کەس دەبێتە هۆی زيادبوونی کرێی خانوو بە ڕێژەی نزيکەی لەسەدا يەک. ئەم ڕەوتە تايبەت نييە بە ئوستراليا. شێوازی هاوشێوە لە کەنەدا، ئەمريکا و بەريتانيادا بەدی دەکرێت. بەرزبوونەوەی نرخی خانووبەرە و کرێ، دەرئەنجامی ڕاستەوخۆی زيادبوونی خواست لەسەر خانووبەرەيە کە کۆچبەران دەيهێنن. ئەمەش دەتوانێت کێشە بۆ هەردوو کۆچبەری نوێ و هاووڵاتيی ڕەسەن دروست بکات کە پێشتر لەم وڵاتانەدا دەژين.

جگە لە بازاڕی خانووبەرە، کۆچکردن کاريگەريی لەسەر ژێرخانی ديکەش هەيە. تۆڕەکانی گواستنەوە، لەوانەش ڕێگاوبان، گواستنەوەی گشتی و فڕۆکەخانەکان، لەگەڵ زيادبوونی ژمارەی دانيشتووان ڕووبەڕووی فشاری زياتر دەبنەوە. ئەمەش دەبێتە هۆی قەرەباڵغی و درێژبوونەوەی ماوەی گەشتکردن. ئەمەش کاريگەريی لەسەر کواليتيی ژيانی هەموو دانيشتووان دەبێت. جگە لەوەش زيادبوونی ژمارەی دانيشتووان، داواکاريی زياتر دەخاتە سەر سيستەمی چاودێريی تەندروستی و قوتابخانەکان و خزمەتگوزارييە گشتييەکانی ديکە. لەو وڵاتانەی سيستەمی چاودێريی تەندروستيی گشتييان هەيە، ئەمە دەتوانێت ببێتە هۆی درێژبوونەوەی ماوەی چاوەڕوانی و بارگرانييەکی زۆر لەسەر نەخۆشخانەکان، لە کاتێکدا ڕەنگە قوتابخانەکان کێشەيان بۆ جێگيرکردنی زيادبوونی ژمارەی خوێندکاران هەبێت.

چارەسەرکردنی ئەم ئاڵنگاريیانە پێويستی بە پلانی حکوومەتەکان و داڕێژەرانی سياسەت هەيە کە بە شێوەيەکی چالاکانە پلان دابنێن و وەبەرهێنان لە ژێرخانی ئابووريدا بکەن. ئەمەش بريتييە لە دروستکردنی خانووی نوێ و فراوانکردنی تۆڕەکانی گواستنەوە و بەهێزکردنی خزمەتگوزارييە گشتييەکان. بۆ نموونە لە کەنەدا حکوومەت وەبەرهێنانی کردووە بۆ دروستکردنی خانووی زياتر و باشترکردنی گواستنەوەی گشتی بۆ دابينکردنی خواستی زيادبوونی کۆچبەران. بە هەمان شێوە ئوستراليا و بەريتانيا هەنگاوی هاوشێوەيان ناوە بۆ باشترکردنی ژێرخانی خۆيان و دڵنيابوون لەوەی کۆمەڵگاکانيان دەتوانن ڕووبەڕووی زيادبوونی ژمارەی دانيشتووان ببنەوە.

سەرەڕای ئەم ڕێوشوێنانە، چەندين ئاڵنگاری هێشتا ماونەتەوە. زۆرجار دروستکردنی خانووبەرە لەگەڵ زيادبوونی ژمارەی دانيشتوواندا ناگونجێت، ئەمەش نرخەکان زياتر بەرز دەکاتەوە. جگە لەوەش، زيادەڕەوی لە ڕێکخستن و ئاستەنگی بيرۆکراتی دەتوانێت پەرەپێدانی ژێرخانی نوێ ئاڵۆز و دوابخات. بۆ زۆرترين سوودی ئابووريی کۆچبەری و کەمکردنەوەی کاريگەرييە نەرێنييەکانی، زۆر گرنگە لە نێوان پێشوازيکردن لە کۆچبەران و دڵنيابوون لە ژێرخانی گونجاو بۆ پشتگيريکردنی دانيشتووانێکی گەشەسەندوو، هاوسەنگييەک هەبێت.

ئەزموونەکانی ئوستراليا، کەنەدا، ئەمريکا

و بەریتانیـــا نیشـــان دەدەن کـــە کۆچکردن سەرەڕای سوودە زۆرەکانی، فشارێکی بەرچاو لەســـەر ژێرخان و بازاڕی خانووبەرە دروست دەکات. بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەم ئاڵنگارییانە، حکوومەتـــەکان دەبێـــت وەبەرهێنـــان لـــە گەشـــەپێدانی بەردەوامی ژێرخانی ئابووریدا بکـــەن و پلانیان بۆ دابنێن. بەم کارە دەتوانن کۆمەڵگایەک دروســـت بکەن کە نەک تەنها لـــە ڕووی ئابوورییەوە بەهێز بـــێ، بەڵکوو لە ڕووی کۆمەڵایەتییشەوە بۆ هەموو دانیشتووان بەردەوام و گشتگیر بێ.

گەشەی ئابووری و بەرهەمی ناوخۆیی سەرتاسەری

کۆچبەری بەشـــدارییەکی زۆر لە گەشـــەی ئابـــووری وڵاتانـــی وەرگـــردا دەکات، بەڵام کاریگەرییەکانی لەســـەر بەرهەمی ناوخۆیی سەرتاســـەری دەتوانێت ئاڵۆزتر بێت. وڵاتانی وەک ئوستralیا، کەنەدا و بەریتانیا لە ئەنجامی بەرزبـــی ژمارەی کۆچبەران، کۆی گشـــتیی بەرهەمی ناوخۆییان بەرزبوونەوەی بەرچاویان بەخـــۆوە بینیـــوە. ئەمەش لەبـــەر ئەوەیە کە کۆچبەران بەشداری لە هێزی کاردا دەکەن، کاڵا و خزمەتگوزارییـــەکان بەکاردەهێنـــن و زۆرجاریـــش ئـــەو کارانـــە وەردەگـــرن کە پڕکردنەوەیان قورســـە. لە هەمـــان کاتدا ئەم وڵاتانە بۆ چەند چارەکێک تووشـــی وەستان یان تەنانەت دابەزینـــی بەرهەمی ناوخۆیی سەرتاسەری بوون. ئەم پارادۆکسە دەتوانرێت بە گۆڕانکاری لە شێوازی کۆچبەری و جۆری هاتنی کۆچبەران ڕوون بکرێتەوە.

لـــە دەیەکانی ڕابردوودا ڕەوتی کۆچبەران گۆڕانکاریـــی بەســـەردا هاتـــووە. خەڵکێکی زۆرتر لـــە ناوچە هەژارەکانـــەوە کۆچ دەکەن و زۆرجاریش ئاســـتی خوێندنیـــان کەمترە. ئەمـــەش کاریگەریی ڕاســـتەوخۆی لەســـەر بەرهەمی ناوخۆیی سەرتاسەری هەیە چونکە کۆچبەرانی ئەم ناوچانە بە مووچەی کەم کار دەکەن. کاتێک ژمارەی دانیشـــتووان خێراتر لـــە فراوانبوونی ئابووری گەشـــە دەکات، بەو مانایەیە کە بەرهەمی ناوخۆیی سەرتاسەری - کـــە تێکـــڕای بەرهەمی ئابـــووری بۆ هەر کەســـێک دەپێوێت - دەتوانێت دابەزێت یان وەستابێت.

لە ئوستralیا و کەنەدا کە لە دوای پەتاکە کۆچبەران بە شـــێوەیەکی بەرچـــاو زیادیان کردووە، بەرهەمی سەرتاسەری کەمی کردووە. لە ئوستralیا، بەرهەمی ناوخۆیی سەرتاسەری بۆ چەنـــد چارەکێک دابەزیوە یان گەشـــەی نەکردووە، لە کەنەداش بەرهەمی سەرتاسەری بە ڕێژەی لەسەدا ٢ لە ساڵی ٢٠٢٣ دابەزی. ئەم ڕەوتانە ئاماژە بەوە دەکەن کە لە کاتێکدا کۆچبـــەری کـــۆی بەرهەمی ئابـــووری زیاد دەکات، ئەم بەرهەمە بەســـەر دانیشتووانێکی زیاتـــردا بڵاوبووەتەوە، ئەمـــەش دەبێتە هۆی دابەزینی تێکڕای بەرهەمی هەر کەسێک.

هەروەهـــا گرنگە ئاماژە بـــەوە بکەین کە جۆری ئەو کارەی کۆچبەران ئەنجامی دەدەن کاریگەریی لەســـەر پێکهاتەی ئابووری هەیە. لە وڵاتانی داهات بـــەرزدا کۆچبەران زۆرجار لە کەرتە کەم لێهاتووەکان وەک پیشەسازیی بیناســـازی و کشـــتوکاڵ و چاودێریـــی تەندروســـتیدا کار دەدۆزنـــەوە. لـــە کاتێکدا ئەمە پێویســـتە بۆ پڕکردنـــەوەی کەلێنەکانی کار و پشـــتگیریکردنی هەندێک پیشەسازی، بەڵام کاریگەریی لەسەر بەرهەمهێنانی تێکڕا و کرێـــی ئابووریش هەیـــە. کۆچبەرانی کەم لێهاتـــوو، بەرهەمهێنـــان و داهاتیان کەمترە، ئەمەش تێکڕای داهاتی هەموو دانیشتووانەکە دادەبەزێنێت.

لە هەمـــان کاتدا ئەم جـــۆرە کۆچکردنە کاریگەریی ئەرێنیش لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت. بە پڕکردنەوەی کەمیی هێزی کار، کۆچبەران دەتوانن یارمەتیدەر بن بۆ ئەوەی تێچوونەکان و هەڵاوســـان لە دابەزین بمێننەوە. هەروەها بوونی ئەوان وا لە کرێکارە ڕەسەنەکان دەکات

کــە کارێکـــی لێهاتووتر و مووچەی باشـــتر وەربگرن. لە درێژخایەندا کۆچکردن دەتوانێت ببێتە هۆی بازاڕێکی کاری هەمەچەشـــنتر و نەرم و نیانتر، ئەمەش سوودی بۆ ئابووری بە گشتی هەیە.

بۆ زۆرتریـــن کاریگەریـــە ئەرێنییەکانی کۆچبـــەری و کەمکردنـــەوەی کاریگەرییـــە نەرێنییەکانـــی ســـەر بەرهەمـــی ناوخۆیی سەرتاســـەری، حکوومەتـــەکان پێویســـتیان بـــە وەبەرهێنان لە پەروەردە و یەکخســـتنی کۆچبـــەران هەیـــە. ئەمـــەش بریتییـــە لە پێشکەشـــکردنی ڕاهێنانی زمـــان، دانان بە بڕوانامـــە بیانییەکان و ڕەخســـاندنی دەرفەت بۆ کۆچبەران بۆ پێشـــکەوتن بۆ ئەو کارانەی لێهاتوویی باڵایان دەوێ. بەم کارە کۆچبەران دەتوانن بەشـــداریی زیاتر لـــە ئابووریدا بکەن و لە درێژخایەندا لە بەرزکردنەوەی بەرهەمی ناوخۆیی سەرتاسەری یارمەتیدەر بن.

داینامیکی بازاڕی کار

کۆچبـــەری ڕۆڵێکـــی یەکلاکـــەرەوەی لـــە دارشـــتنی داینامیکی بازاڕی کار و کاریگەری لەســـەر هەردوو ئاســـتی مووچە و پێکهاتەی هێزی کار هەیە. زۆر جار کۆچبەران مەیلیان هەیـــە کار بە مووچـــەی کەمتـــر وەربگرن، ئەمـــەش دەتوانێت کاریگەری لەســـەر کرێی کرێکارانـــی لەدایکبـــووی وڵاتانی ڕەســـەن هەبێـــت کـــە کارامەیی هاوشـــێوەیان هەیە. ئەمەش داینامیکییەک دروســـت دەکات کە کۆچبەرانـــی کـــەم لێهاتوو، کرێ و ئاســـتی داهاتی ئەو کرێکارە ڕەســـەنانەی کارامەییی هاوشـــێوەیان هەیە دادەبەزێنـــن. لە هەمان کاتدا کۆچبەری بەشـــدارە لە دروســـتکردنی هێزێکی کاری هەمەچەشنتر و تایبەتمەندیی بەرزتر چالاک دەکات.

لەگەڵ وەرگرتنی کارێکی کەم مووچەی کۆچبەران، کرێکارانی ڕەسەنی وڵاتانی دایک ئـــازاد دەکرێن بـــۆ ئەوەی بەدوای پۆســـتی لێهاتووتـــر و مووچەی باشـــتردا بگەڕێن. ئەم دابەشـــکردنەوەی کارە دەتوانێت ببێتە هۆی زیادبوونی بەرهەمهێنانی گشتی لە ئابووریدا.. بـــە پڕکردنەوەی ئـــەم پۆســـتانە، کۆچبەران یارمەتیی بەردەوامبوون و تەنانەت فراوانکردنی ئەم کەرتانە دەدەن، کە لە بەرانبەردا دەتوانێت هەلی کار و گەشـــەی ئابووریی زیاتر دروست بکات.

ســـەرەڕای ئـــەم ســـوودانە، نیگەرانیـــی ئەوەش هەیە کە هێزی کاری هەرزان ڕەنگە کۆمپانیاکان لە وەبەرهێنان لە باشـــترکردنی بەرهەمهێنـــان بێهیوا بـــکات. توێژینەوەکان دەریان خســـتووە کە ئـــەو بازرگانییانەی لەو ئابوورییانەی کۆچبـــەری زۆریان هەیە، زیاتر هێـــزی کار و کەمتر ئامێـــر بەکاردەهێنن. بۆ نموونە لە ساڵانی هەشـــتاکان و نەوەدەکاندا توێژینەوەکان دەریان خستووە کە کۆچبەری زۆر بۆ ئەمریکا بووەتە هۆی ئەوەی کارگەکان کەمتر ئامێـــر بەکاربهێنن و کاری دەســـتی زیاتـــر بەکاربهێنن. ئـــەم دیاردەیە لە وڵاتانی دیکەی وەک ئوســـترالیا و کەنەداشدا بەدی کراوە، کە ڕێژەی سەرمایە بەرانبەر بە کار لە کەمبوونەوەدایە.

هێزێکی کاری هەمەچەشـــن، کە بەهۆی کۆچبەرییـــەوە دەکرێـــت، دەتوانێـــت ببێتە هـــۆی زیادبوونـــی پســـپۆڕی و کاراییـــی. بە دابینکردنـــی کۆمەڵێک کرێـــکار بۆ کارە کەم لێهاتووییەکان، ڕێگـــە بە کرێکارانی ناوماڵ و بازرگانییەکان دەدرێت کە سەرنجیان لەسەر ئەرکـــە تایبەتمەندتر و کارامەییە بەرزترەکان بێت. ئەمەش لە بەرانبـــەردا دەتوانێت ببێتە هۆی داهێنان و گەشـــەپێدانی تەکنەلۆژی لە پیشەسازییە جیاوازەکاندا.

بـــۆ زۆرتریـــن ســـوودی کۆچبـــەری و کەمترین کاریگەرییـــە نەرێنییەکانی، گرنگە حکوومەتەکان ستراتیژییەکان بۆ تێکەڵکردنی کۆچبەران لە بـــازاڕی کاردا جێبەجێ بکەن. ئەمەش ڕەنگە بەرنامەی ڕاهێنان لەخۆبگرێت

بۆ بەرزکردنــەوەی بروانامــەی کۆچبەران و باشــترکردنی توانــای زمانیــان، هەروەها بۆ داننان و چەســپاندنی بروانامــە بیانییەکان. بــە وەبەرهێنان لە پەروەردە و یەکخســتنی کۆچبەران، بەشــداریی ئابووریان دەتوانێت زیاد بکات، کە ئەمەش لە بەرانبەردا دەتوانێت ئاســتی تێکرای مووچــە و بەرهەمهێنان لە وڵاتەکەدا بەرز بکاتەوە.

لە کاتێکدا کە کۆچبەری ڕەنگە کاریگەریی دابەزینی هەبێت لەســەر کرێی هەندێک لە کرێکارە ڕەسەنەکان کە کارامەیی هاوشێوەیان هەیــە، بەڵام بەشــدارە لــە بازاڕێکی کاری دینامیکیتر و هەمەچەشــنتر. بە پڕکردنەوەی پێداویســتییەکانی کار لــە کەرتــە کــەم لێهاتووییەکان و چالاککردنی پسپۆڕیی بەرزتر، کۆچبەری دەتوانێت ببێتــە هۆی زیادبوونی گەشــەی ئابووری و کارایــی. حکوومەتەکان ڕۆڵێکی گرنــگ دەگێڕن لە دڵنیابوون لەوەی کە ئەم داینامیکییانە بە شێوەیەک هاوسەنگ بــن کە هەم گەشەســەندنی ئابووری و هەم گشتگیریی کۆمەڵایەتی بەرەوپێش ببەن.

خزمەتگوزاریی گشــتی و سیستەمی بیمەی کۆمەڵایەتی

میڵتــۆن فریدمان ئامــاژەی بــەوە کردووە کــە «ناتوانیت لە یەک کاتــدا کۆچی ئازادت هەبێ و دەوڵەتی ئاســایش و خۆشگوزەرانیی ژیانیــت هەبێت». ئەم لێدوانــە ڕەنگدانەوەی ئــەو ئاڵنگارییانەیــە کاتێــک کۆچبــەران خزمەتگوزارییە گشــتییەکان و سیســتەمی بیمــەی کۆمەڵایەتــی تووشــی کێشــە دەکــەن. کۆچبەرانــی خوێنــدەواری بەرز، بەشــدارییەکی بەرچاو لە خەزێنەدا دەکەن، لــە کاتێکــدا کرێکارانــی کــەم خوێندەوار دەتوانــن بارگرانییەکی دارایی بن، بە تایبەت لەگەڵ تەمەنیان و دەســت دەکەن بە داوای خانەنشینیی دەوڵەت.

فریدمان تیشک دەخاتە سەر ئەو کردەوە هاوســەنگییەی کە حکوومەتەکان دەبێت لە کاتی داڕشتنی سیاســەتی کۆچبەریدا پێیدا بڕۆن. کۆچبەرانی خوێندەواری بەرز مەیلیان هەیە بــە خێرایی خۆیان بخەنــە ناو بازاڕی کارەوە، کارێکــی مووچــەی باش بەدەســت دەهێنن و بەم شــێوەیە زیاتــر لەوەی کە لە شێوەی خزمەتگوزارییە گشــتییەکاندا کۆی دەکەنەوە باج دەدەن. زۆرجار بەشداریکردنیان لــە گەنجینــەی نیشــتمانیدا زۆرە، ئەمەش یارمەتیدەرە بۆ دابینکردنی بودجەی دەوڵەتی ئاسوودەژیانی و خزمەتگوزارییەکانی.

لە لایەکی ترەوە کۆچبەرانی کەم لێهاتوو دەتوانــن ئاڵنگاریی ئابووری دروســت بکەن. ئەوان زیاتر لــە کارگەلێکی کــەم مووچەدا کاردەکــەن، ئەمــەش واتە بەشــداریکردنی باجیان کەمترە لە کاتێکدا ڕەنگە پێویستییان بــە خزمەتگوزارییە گشــتییەکان زیاتر بێت. بۆ نموونە لەوانەیە پێویســتیان بە خانووبەرە و چاودێریــی تەندروســتی و پــەروەردەی پاڵپشــتیکراو بۆ منداڵەکانیــان هەبێت. جگە لــەوەش لەگەڵ زیادبوونــی تەمەن و نەمانی توانای کارکردنیان، پێویســتیان بە مووچەی خانەنشــینی و هاوکارییەکانــی دیکــەی حکوومەت دەبێت، ئەمەش دەتوانێت بارگرانی لەسەر سیستەمی ئاسایشی کۆمەڵایەتی زیاد بکات.

لایەنێکــی گرنگ کە دەبێــت لەبەرچاو بگیرێت ئەوەیە کە زۆرێک لە کۆچبەران وەک گەورەســاڵ دێنە وڵاتانی وەرگر، ئەمەش بەو مانایەیە کە بەشدارییان لە تێچووی خوێندن و پەروەردەکردنی دەوڵەتدا نەکردووە. ئەمەش لە سەرەتادا دەتوانرێت وەک سوودێک سەیر بکرێت، چونکە ئەم کەسانە ڕاستەوخۆ دەچنە ناو هێزی کارەوە و دەست دەکەن بە پێدانی باج. بەڵام کاتێک دەگەنە تەمەنی خانەنشینی، وابەســتەی خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان دەبن بەبێ ئــەوەی لە تەمەنی پێشــوویاندا بەشدارییەکی ڕێژەییان کردبێت.

بۆ چارەسەرکردنی ئەم ئاڵنگاریانە، حکوومەتەکان پێویستە سیاسەتی کۆچبەری و یەکگرتن دابڕێژن کە زۆرترین سوود و کەمترین تێچوون بەدەست بهێنێت. ئەمەش ڕەنگە وەبەرهێنان لە پەروەردە و پەرەپێدانی کارامەیی بۆ کۆچبەرانی کەم لێهاتوو لەخۆبگرێت، بۆ ئەوەی بتوانن ئاستی داهاتیان بەرزبکەنەوە و بەم شێوەیە بەشداریی باجەکانیان بەرزبکەنەوە. هەروەها ڕاهێنانی زمان و داننان بە بڕوانامە بیانییەکان دەتوانێت ئاسانکاری بۆ تێکەڵبوونیان لەگەڵ بازاڕی کاردا بکات و پشتبەستنیان بە خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان کەم بکاتەوە.

جگە لەوەش، حکوومەتەکان ڕەنگە بیر لە داڕشتنی سیستەمی بیمەی کۆمەڵایەتی بکەنەوە بە شێوەیەک کە بارودۆخی تایبەتی کۆچبەران لەبەرچاو بگرێت. ئەمەش دەتوانێت ئەو یاسایانە لەخۆبگرێت کە هاندەری دامەزراندن و خانەنشینیی درێژخایەنن لە وڵاتی خۆیان.

لە کاتێکدا کۆچبەری دەتوانێت ببێتە ئاڵنگارییەک بۆ خزمەتگوزارییە گشتییەکان و سیستەمی ئاسایشی کۆمەڵایەتی، بەڵام دەرفەتەکانی گەشەی ئابووری و هەمەچەشنکردنی هێزی کاریش دەرەخسێنێت. بە داڕشتنی ستراتیژییەتی سیاسەتی ژیرانە و وەبەرهێنان لە یەکخستنی کۆچبەران، وڵاتان دەتوانن سوودمەند بن لە کاریگەرییە ئەرێنییەکانی کۆچبەری لەکاتێکدا مامەڵە لەگەڵ ئاستەنگەکانیدا دەکەن.

ئاڵنگارییەکان و دەرفەتەکانی داهاتوو

بۆ ئەوەی زۆرترین کاریگەریی ئەرێنیی کۆچبەری هەبێت، حکوومەتەکان دەبێت وەبەرهێنان لە ژێرخان و خزمەتگوزارییە گشتییەکاندا بکەن بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ زیادبوونی ژمارەی دانیشتووان. ئەگەر ئەم وەبەرهێنانانە نەکرێن، دەرئەنجامە نەرێنییەکانی کۆچبەری دەتوانێت ببێتە هۆی کاردانەوەی سیاسی و نائارامیی کۆمەڵایەتی. لەو وڵاتانەی ڕێکخستنی زیادەڕۆییی بەهێزیان هەیە، کەمیی خانووبەرە دەتوانێت بە تایبەتی ببێت بە کێشە.

بۆ دابینکردنی ئەم پێداویستییانە بە شێوەیەکی کاریگەر، پێویستە حکوومەتەکان پێشوەختە پلان و وەبەرهێنان لە ژێرخانی ئابووریدا دابنێن. ئەمەش دروستکردنی خانووبەرەی نوێ و فراوانکردنی قوتابخانە و دامەزراوە تەندروستییەکان و باشترکردنی تۆڕی گواستنەوە دەگرێتەوە. بەبێ ئەم جۆرە وەبەرهێنانانە، کۆمەڵگا ڕووبەڕووی مەترسیی بارگرانیی زۆر لەسەر سیستەمی کۆمەڵایەتی دەبێتەوە کە ناتوانێت پێداویستییەکانی دانیشتووان دابین بکات، ئەمەش دەبێتە هۆی

زیادبوونـــی بێزاریی کۆمەڵایەتـــی و گرژییە سیاسییەکان.
ســـەرەڕای ئەم ئاڵنگارییانـــە، کۆچبەری دەرفەتـــی بەرچاویـــش دەڕەخســـێنێت. کۆچبەران دەتوانن لـــە ڕێگەی پڕکردنەوەی کەمیی هێزی کار و دەستپێکردنی بازرگانیی نـــوێ و دەوڵەمەندکردنی ژیانـــی کولتووری، بەشداری لە گەشەسەندنی ئابووریدا بکەن. بۆ ئەوەی حکوومەتەکان بە تەواوی ســـوود لەم دەرفەتانـــە وەربگرن، پێویســـتە هەلومەرجی لەبـــار بۆ کۆچبەران دروســـت بکەن. ئەمەش بریتییـــە لە ڕاهێنانی زمان، دانان بە بڕوانامە بیانییەکان و پشـــتگیریکردن لـــە کارگێڕی. یەکگرتنی ســـەرکەوتوو دەتوانێت ببێتە هۆی ئابوورییەکـــی دینامیکیتر و داهێنەرانەتر، کە هەم کۆچبەران و هەم هاووڵاتیانی ڕەســـەن دەتوانن سوود لە دەرفەتی نوێ وەربگرن.
نموونەیەک لەوەی کـــە وەبەرهێنانەکان دەتوانـــن ئاڵنگارییەکان بکەنە دەرفەت، دوای قەیرانی پەنابـــەران لە ئەڵمانیایە کە ســـاڵی ٢٠١٥ وڵاتـــی ئەڵمان بە پێشکەشـــکردنی زمان و ڕاهێنانی پیشەیی، سەرکەوتوو بووە لە تێکەڵکردنـــی زۆرێک لە کۆچبەران لە بازاڕی کاردا، ئەمەش کاریگەریی لەســـەر گەشـــەی ئابووری و سەقامگیریی کۆمەڵایەتیدا هەبووە
بـــۆ دوورکەوتنـــەوە لـــە دەرئەنجامـــە نەرێنییەکانـــی کۆچبـــەری، وەک زیادبوونی فشار لەســـەر خزمەتگوزارییە گشتییەکان و سیستەمی بیمەی کۆمەڵایەتی، حکوومەتەکان دەبێ ڕێبازێکی گشتگیر و چالاکانە بگرنەبەر. ئەمەش بـــە واتـــای گرنگیدان نـــەک تەنها لەسەر ڕێوشـــوێنی کورتخایەن بەڵکوو لەسەر وەبەرهێنـــان و چاکســـازیی درێژخایـــەن. پلاندانان و وەبەرهێنانـــی کاریگەر دەتوانێت دڵنیابێت لەوەی کاریگەرییـــە ئەرێنییەکانی کۆچکـــردن زۆرترین دەبن لـــە هەمان کاتدا کەمترین دەرئەنجامە نەرێنییە ئەگەرییەکان دێنە ئاراوە.

ڕەهەندی ئابووریی کۆچبەری بە تایبەتی گرنگـــە کە لەبەرچـــاو بگیرێـــت. کۆچبەران دەتوانن ســـەرچاوەی گەشـــەی ئابووری بن بـــە ڕەخســـاندنی هەلـــی کار و زیادکردنی بەرهەمهێنان و بەشداریکردن لە داهاتی باج. لە لایەکی دیکەوە، ئەو کۆچبەرانەی کارامەیی و خوێندنی پێویستیان نییە، لەوانەیە پێویستیان بـــە پشـــتیوانیی ســـەرچاوە گشـــتییەکان و سیستەمی ئاسایشی کۆمەڵایەتی هەبێت. ئەم هاوســـەنگییە لە نێوان تێچوون و سوودەکاندا زۆر گرنگە لە هەڵسەنگاندنی کاریگەرییەکانی کۆچبەری لەسەر ئابوورییەک.
جگە لـــە لایەنی ئابـــووری، ڕەچاوکردنی کۆمەڵایەتـــی و کولتووریش هەیە. کۆچبەران لەوانەیە لە وڵاتی نوێـــی خۆیاندا ڕووبەڕووی ئاستەنگ و ئاڵنگاری ببنەوە، لەوانە هەڵاواردن، بەربەســـتی زمـــان و ســـەختیی تێکەڵبوون بـــە کۆمەڵگا. بۆ ئـــەوەی زۆرترین ســـوودی کۆچبەری و کەمترین زیانەکانی بێت، گرنگە حکوومەتەکان سیاســـەت و بەرنامە جێبەجێ بکەن کە پشتگیری لە یەکگرتن و گشتگیری و هەمەچەشنی بکەن.

ئەنجام

کۆچکردن پرســـێکی ئاڵۆز و فرەلایەنەیە کە هەم سوودی بەرچاو و هەم ئاڵنگاری بەدوای خۆیدا دەهێنێ. بۆ بەدیهێنانی ئەمە، پێویستە حکوومەتـــەکان بـــە وردی پلان دابنێـــن و وەبەرهێنان بکەن.
ســـوودەکانی کۆچبەری زۆرن. لە ڕووی ئابوورییـــەوە کۆچبەران بەشـــداری لە هێزی کاردا دەکـــەن، ئەمەش دەتوانێت کەمیی کار لە هەندێک کەرتدا کەم بکاتەوە و پاڵپشتیی گەشـــەی ئابووری بکات. هەروەها کۆچبەران دەست بە کاروباری نوێ دەکەن، کە دەتوانێت هەلی کار دروست بکات و داهێنان بەرەوپێش ببـــات. جگە لەوەش کۆچکـــردن کۆمەڵگا لە ڕووی کولتوورییـــەوە دەوڵەمەنـــد دەکات، بە ناســـاندنی ڕوانگە و نەریت و بیرۆکەی نوێ.

ئەم هۆکارانە پێکەوە دەتوانن کۆمەڵگایەک دینامیکتر و خۆڕاگرتر بکەن.

لە هەمان کاتدا وڵاتان ڕووبەڕووی چەندین ئاڵنگاری دەبنەوە کە لەگەڵ کۆچبەریدا دێن. یەکێک لە دیارترینیان فشارە لەسەر ژێرخان و خزمەتگوزارییە گشتییەکان. زیادبوونی ژمارەی دانیشتووان پێویستی بە وەبەرهێنان هەیە لە بواری نیشتەجێبوون، چاودێریی تەندروستی، پەروەردە و گواستنەوە. ئەگەر ئەم وەبەرهێنانانە لە کاتی خۆیدا نەکرێن، کۆمەڵگا مەترسیی ئەوە دەکات کە بەدەست سیستەمی بارگرانی زۆرەوە بناڵێنێت، ئەمەش دەبێتە هۆی بێزاریی کۆمەڵایەتی و گرژیی سیاسی.

کێشەیەکی دیکە بریتییە لە تێکەڵکردنی کۆچبەران لە بازاڕی کاردا. کۆچبەرانی کەم لێهاتوو مەیلیان هەیە کار بە مووچەی کەمتر وەربگرن، ئەمەش دەتوانێت کاریگەریی لەسەر کرێی کرێکارە ڕەسەنەکان هەبێت کە کارامەییی هاوشێوەیان هەیە. ئەمەش دەتوانێت کێبڕکێیەکی هەستپێکراو بۆ هەلی کار و سەرچاوەکان دروست بکات، کە دەتوانێت ببێتە هۆی نائارامیی کۆمەڵایەتی و بێگانەپەرستی.

تێبینییەکەی میلتۆن فریدمان کە دەڵێت «ناتوانیت لە یەک کاتدا کۆچبەری ئازاد و دەوڵەتی خۆشگوزەرانی ئاسوودەژیانیت هەبێت»، ڕەنگدانەوەی ئەو ئاڵنگارییە ئابوورییانەیە کە کۆچبەری دەتوانێت بیانهێنێتە ئاراوە. کۆچبەرانی خوێندەواری بەرز بەشدارییەکی بەرچاو لە خەزێنەدا دەکەن، لە کاتێکدا کرێکارانی کەم خوێندەوار دەتوانن بارگرانییەکی دارایی بن، بە تایبەت لەگەڵ تەمەنیان و دەست دەکەن بە داوای خانەنشینیی دەوڵەت. ئەمەش پێویستی بە پلان و سیاسەتی ورد هەیە کە هاوسەنگی لە نێوان پێویستی کار لەگەڵ بەردەوامیی سیستەمی ئاسایشی کۆمەڵایەتیدا هەبێت.

هەروەها بەڕێوەبردنی سەرکەوتووانەی کۆچبەری پێویستی بە هاوکاری لە چەندین ئاستی ناوخۆیی، نیشتمانی و نێودەوڵەتیدا هەیە. دەسەڵاتە ناوخۆییەکان ڕۆڵێکی چارەنووساز دەگێڕن لە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری و پشتیوانی بۆ تازەهاتووان، لەکاتێکدا حکوومەتە نیشتمانییەکان دەبێت سیاسەت و یاسایەک دابڕێژن کە ئاسانکاری بۆ یەکگرتن و پاراستنی سیستەمی کۆمەڵایەتی بکات. هاوکاریی نێودەوڵەتی دەتوانێت یارمەتیدەر بێت لە بەڕێوەبردنی ڕەوتی کۆچکردن و هاوبەشکردنی ئەزموون و باشترین پراکتیزەکان.

لە کۆتاییدا، کۆچکردن داینامیکییەکی ئاڵۆزە بەڵام بە ئەگەرێکی زۆرەوە بۆ کۆمەڵگاکان زۆر سوودبەخشە. بە تێگەیشتن لەو ئاڵنگارییانە کە لەگەڵ کۆچبەریدا دێن، وڵاتان دەتوانن زەمینە بۆ گەشەی ئابووری و کۆمەڵایەتیی بەردەوام دروست بکەن. ئەمەش پێویستی بە پلاندانانی ورد و وەبەرهێنان لە ژێرخان و خزمەتگوزارییە گشتییەکان و سیاسەتی گشتگیر هەیە کە ئاسانکاری بۆ یەکگرتن و بەشداریکردن لە بازاڕی کاردا بکات. بە ڕێوشوێنی دروست، کۆچبەری دەتوانێت یارمەتیدەر بێت لە بنیاتنانی کۆمەڵگەی بەهێزتر و دینامیکیتر و هەمەچەشنتر کە هەم کۆچبەران و هەم هاووڵاتیانی ڕەسەنی ئەم وڵاتانە، دەتوانن تێیدا گەشە بکەن.

*. ماستەری باڵای ئابووری نەتەوەیی

سەرچاوەکان

وەزارەتی کاروباری ئابووری و کۆمەڵایەتی نەتەوە یەکگرتووەکان (UN DESA). (٢٠١٩). ڕاپۆرتی کۆچی نێودەوڵەتی ٢٠١٩ نەتەوە یەکگرتووەکان.

*کۆمیسارییای باڵای پەنابەرانی نەتەوە یەکگرتووەکان (UNHCR). (٢٠٢٠). ڕەوتە جیهانییەکان: ئاوارەبوونی زۆرەملێ لە ساڵی ٢٠١٩. بڵاوکراوەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان.

هاتن، تی.ج.، و ویلیامسۆن، ج.جی. (٢٠٠٥). کۆچی جیهانی و ئابووری جیهانی

بانکی جیهانی. (٢٠١٩). کۆچ. گرووپی بانکی جیهانی.